

Verloren gewaande tekening na 200 jaar terug in Sint-Janskerk

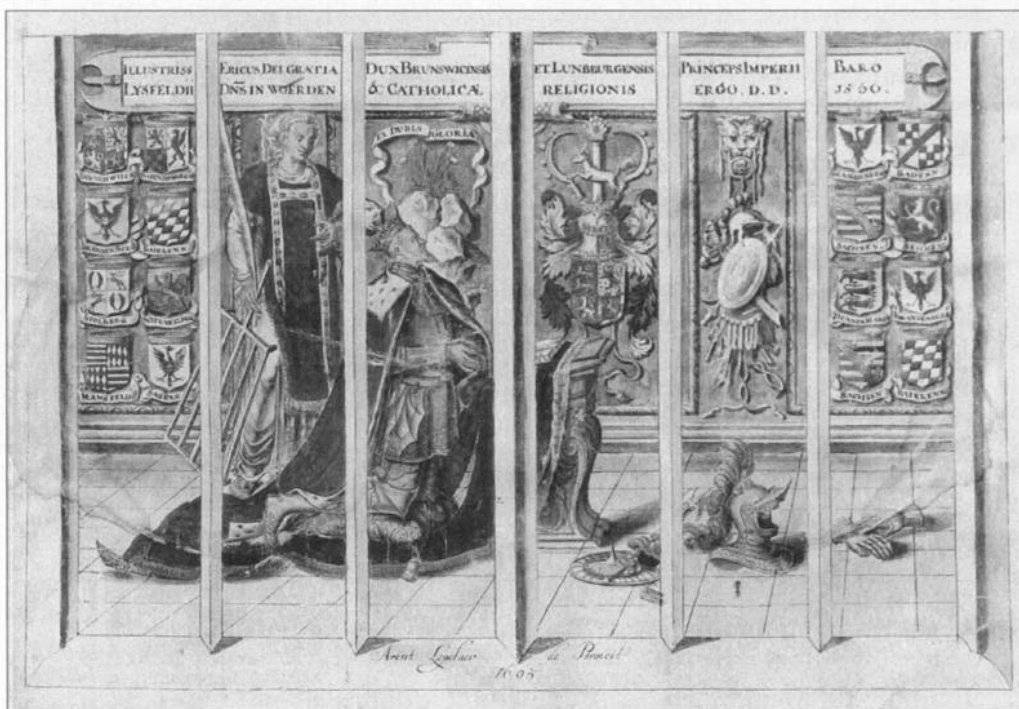
- Amerikaanse priester doet verrassende vondst in New York -

Henny van Dolder - de Wit

Het gebeurt wel eens een enkele keer: een kunstwerk dat, soms na honderden jaren, wordt teruggevonden. Een zeldzame gebeurtenis, die in november 2000 voor Gouda werkelijkheid werd, met de vondst van een zeventiende-eeuwse tekening uit het bezit van de Sint-Janskerk. In het Kerkblad voor Hervormd Gouda, de Goudsche Courant en ook de landelijke pers is er aandacht aan besteed, maar ook aan de lezers van de Tidinge wil de redactie deze bijzondere geschiedenis niet onthouden.

De voorgeschiedenis

In 1674 gaven de kerkmeesters van de Sint-Janskerk opdracht aan Christoffel Pierson om alle cartons op klein formaat (ca. 78 x 55 cm) met zwarte verf na te schilderen. Vanaf 1688 lieten de kerkmeesters de Goudse amateur-kunstenaar Arent Lepelaer nog zo'n serie maken, nu met als doel om de kleuren in de gebrandschilderde glazen nauwkeurig vast te leggen. Zo ontstond een 'schaduw-archief' voor het geval de kostbare cartons verloren mochten gaan. Beide schilders gebruikten kalfsperkament als ondergrond. De ingekleurde serie werd tussen 1722 en 1726 voltooid door Julius Caesar Boëthius en bevat 33 tekeningen (de Glazen 7 en 23 bestaan vanwege hun grote formaat uit 2 teke-

Het 'schenkersgedeelte' van Glas 8, in 1695 geschilderd op kalfsperkament door Arent Lepelaer, nu weer terug in de kerk.

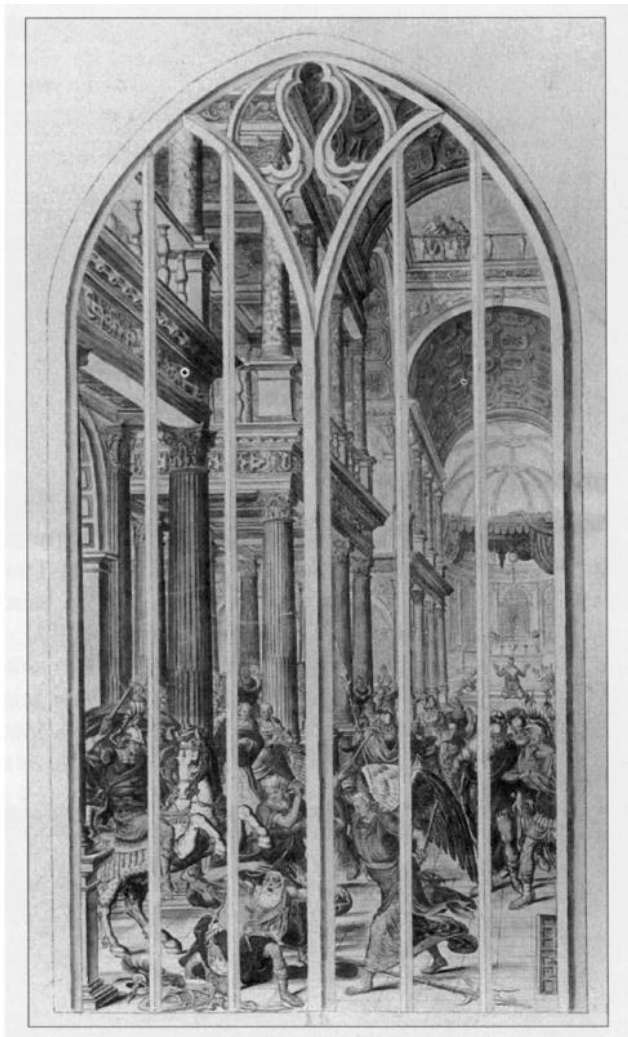
ningen). Om tot nu toe onbekende reden ontbrak alleen het 'schenkersgedeelte' van Glas 8, met daarop afgebeeld hertog Erik van Brunswijk met zijn patroon, de heilige Laurentius. Het was deze tekening, die werd teruggevonden in New York door de Amerikaanse priester George A. Paulin]

De tekening wordt herkend

Toen father George in de zomer van 1991 op bezoek was in Nederland, bezocht hij met Zijn Eminentie kardinaal J.G.M. Willebrands de Sint-Janskerk. Als liefhebber van oude kunst werd hij getroffen door de schoonheid van de gebrandschilderde Glazen. In 1999 keerde hij van een her-nieuwd bezoek aan Nederland terug in Amerika en liep in New York een antiquariaat binnen, waar allerlei voorwerpen stonden uitgesteld die waren opgekocht in erfhuizen. Het was er donker en rommelig, maar op de vloer lag een wat groezelig uitzijende ingelijste tekening, die hem onmiddellijk boeide, voornamelijk vanwege de figuur van de heilige Laurentius, gekleed in een felrode diakenmantel. Hij kocht de tekening, in de veronderstelling dat het een aquarel was, maar bij het openen van de lijst bleek de voorstelling niet op papier, maar op perkament te zijn geschilderd. Hij deed er 3½ uur over om de tekening deskundig schoon te maken, waarbij de kleuren helder tevoorschijn kwamen. Toen hij de signering 'Arend Lepelaer 1695' zag, nam hij contact op met zijn vriend, dr. Wulfram Koippe, meubel-conservator van het New York Metropolitan Museum die hem verwees naar een collega, de conservator Europese schilder- en beeldhouwkunst, mevrouw dr. Olga Raggio. Zij lokaliseerde het kunstwerk als een zeventiende-eeuwse tekening, afkomstig uit Nederland. Toen herinnerde father George zich zijn gidsboekje van de Goudse Glazen uit 1991 en concludeerde uit de beschrijving bij Glas 8, dat zijn tekening wel eens in relatie zou kunnen staan met de Goudse Sint-Janskerk. Na een telefoongesprek met koster Maurits Tompot werd op diens aanraden overleg gepleegd met de archivaris van de kerk, die father George een door haar geschreven boek toezond over de prenten- en schilderijencollectie van de Sint-Janskerk'. Daaruit kon een theorie worden gevormd hoe de tekening wellicht is zoekgeraakt.

Was dat in 1818 ?

De Goudse historieschrijver C.J. de Lange van Wijngaarden verrichtte in het begin van de negentiende eeuw een gedegen studie naar de Goudse Glazen, de cartons en de tekeningen, hetgeen in 1819 resulteerde in een boekje over dit onderwerp. Hij was vooral geboeid door de tekeningen in kleur op perkament, maar daar die niet te koop waren,

Tekening uit 1695 van Glas 8, dat in 1566 aan de kerk werd geschonken door hertog Erik van Brunswijk]

verzocht hij in 1804 aan een plaatselijke kunstenaar, Cornelis Borsteegh, om enkele tekeningen voor hem te kopiëren. De schilder mocht van het kerkbestuur één tekening per keer mee naar huis nemen". In 1818 verzocht ene 'familie De Gijsselaar', verzamelaars van kunstwerken - die De Lange van Wijngaarden beslist gekend moet hebben of Borsteegh voor hen Glas 8 wilde kopiëren³. Opnieuw kreeg de schilder toestemming om de tekening na te schilderen, maar anders dan in 1804 niet bij hem thuis, maar in de kerk. Bovendien moest hij elke keer het verschuldigde entreegeld betalen; er werden nu heel strenge regels toegepast. Misschien was het nu teruggevonden exemplaar bij die gelegenheid zoekgeraakt en nam het kerkbestuur geen enkel risico meer. In ieder geval ontbrak de tekening in de collectie, om in het jaar 1999 op te duiken bij een New Yorkse opkoper. Hoe zij daar is terechtgekomen zal wel altijd een raadsel blijven.

De tekening reist 'huiswaarts'

Father George lijstte de tekening in en een jaar lang prijkte ze aan de wand van zijn woonkamer. Omdat hij van mening was dat ze eigenlijk op de oorspronkelijke plaats thuishoorde, deed hij er afstand van en bracht zijn opzienbarende vondst op vrijdag 17 november 2000 terug in Gouda. Hij werd vergezeld door kardinaal Willebrands en pater capucijn Gerbert Goossens o.f.m. Het was een bijzonder moment toen de prent in de kerkvoogdenkamer van de Sint-Jan werd getoond aan de vice-voorzitter van het Fonds Goudse Glazen, de heer K.I. Nauta, carton-restaurator Wim de Groot, archivaris Henny van Dolder en de koster van de Sint-Janskerk, Maurits Tompot. Na vergelijking met de bovenzijde van de bijbehorende tekening van Glas 8 kon worden vastgesteld dat kleur, stijl, signering en jaartal klopten. Het kunstwerk werd in dank aanvaard en zorgvuldig opgeborgen, de serie is eindelijk weer compleet.

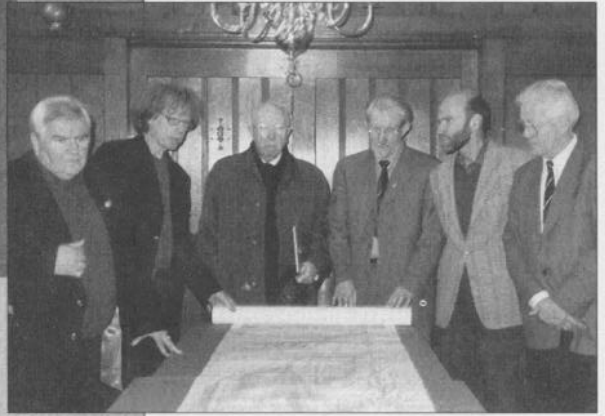
Het grote moment is aangebroken, de tekening wordt getoond aan v.l.n.r.: Henny van Dolder, Wim de Groot, father George A. Paulin, kardinaal J.G.M. Willebrands, pater Gerbert Goossens, koster Maurits Tompot en Klaas Ids Nauta, in zijn functie als vice-voorzitter van het Fonds Goudse Glazen.

De **overdracht** aan de kerk

In goed Nederlands las father George¹ bij de overdracht een door hem op schrift gestelde verklaring voor: "Eminentie Cardinal Willebrands, mevrouw Van Dolder² vrienden van deze plaats vol herinneringen. Het geschenk van dit klein kunstwerk verfuld mij met herinneringen en groote verassingen. Eerstens³ dat ik deze plaats heb leeren kennen door zijn eminentie cardinal Willebrands. Toevallig vond ik dit handschrift onder het vuil. Daarna vond ik voor mijzelf iets wat ik reeds eerder gezien

had. Want⁴ met de hulp van doctor W. Koippe in New York een mevrouw Van Dolder⁵ hebben wij de ontdekking gedaan, dat het een groot historisch waarde heeft, zowel op artistieke en cultureel niveau. Ik ben heel gelukkig dit

manuscript terug te brengen naar de plaats van oorsprong. Voor nu en altijd zal dit manuscript de naam dragen: 'Willebrands-Lepelaar Manuscript', omdat wij weten zijn grote kennis van het Nederlands kunstbezit. Ik ben vereerd deze schenking vandaag te kunnen doen".

Voor deze bijzondere gelegenheid toonde Wim de Groot een deel van de ontwerptekening van Glas 8, met daarop de figuur van de Heilige Laurentius.

Natuurlijk moest er even worden geposeerd onder het 'echte' Glas.
 V.l.n.r.: K.I. Nauta, Wl de Groot, father George, kardinaal
 Willebrands, H. van Dolder en pater G. Goossens.

Noten

- 1 Henny van Dolder-de Wit, Met *tekenstift*, buriin en *penseel*. *De prenten- en schilderijencollectie* van de *St.-Janskerk te Gouda*. Gouda, Fonds Goudse Glazen (1998).
- 2 Een van deze kopieën, voorstellende 'De Voetwassing' uit Glas 23 door Cornelis Borsteegh is eigendom van het Stedelijk Museum te Gouda.
- 3 De kopie van Glas 8 door Cornelis Borsteegh bevindt zich in het Leids Prentenkabinet.
- 4 Reverend George A. Paulin woont in North Troy- Vermont (USA) en is onder meer 30 jaar lang gevangenispastor. Hij verzamelt oude manuscripten en speelt voortreffelijk piano en kerkorgel.